

**OPERACJE POKOJOWE JAKO CZYNNIK STABILIZACJI BEZPIECZEŃSTWA
MIĘDZYNARODOWEGO
PEACEKEEPING OPERATIONS AS A STABILIZING FACTOR OF THE
INTERNATIONAL SECURITY**

Paweł ŻARKOWSKI

pawel.zarkowski@uph.edu.pl

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Humanistyczny
Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa

Streszczenie: Celem artykułu jest przybliżenie zagadnień związanych z aktywnością sił zbrojnych na rzecz tworzenia pokoju w wymiarze międzynarodowym. Współcześnie jednym z najskuteczniejszych sposobów rozwiązywania sytuacji konfliktowych w polityce międzynarodowej stały się misje pokojowe. Główny wysiłek skierowany został w nich na ograniczenie lub całkowite wyeliminowanie możliwości zastosowania argumentu siły we współczesnych relacjach międzynarodowych. Operacje pokojowe realizowane przez siły zbrojne są obecnie doniosłym przejawem dążenia państw oraz organizacji do wprowadzenia pokojowego ładu. Redukcja lub nawet częściowe wyeliminowanie siły jest wiodącym kierunkiem aktualnych relacji międzynarodowych, utrwalonym w zapisach prawa międzynarodowego.

Abstract: The aim of article is describe the issues of uses an armed forces in peacekeeping missions and their influence on global security. Nowadays one of the most effective ways of solving conflict situations in international politics became peacekeeping operations. The main effort was directed at reducing or eliminating the possibility of applying the argument of force in contemporary international relations. Peacekeeping operations carried out by armed forces are currently momentous manifestation of the aspirations of countries and organizations for the introduction of a peaceful order. The reduction or even elimination of partial force is leading the direction of current international relations, settled in the provisions of international law.

Słowa kluczowe: misja pokojowa, bezpieczeństwo, siły zbrojne, międzynarodowe środowisko, dyplomacja

Key words: peacekeeping operation, security, armed forces, international environment, diplomacy

1. WSTĘP

Bezpieczeństwo to jedna z tych naczelných wartości na których zależy każdemu państwu i która decyduje o jego egzystencji w środowisku międzynarodowym. Bezpieczeństwo jest stanem spokoju oraz pewności wpływającym z niskiego poziomu zagrożeń. Daje to podstawy do posiadania pozytywnych perspektyw rozwojowych oraz skutecznych środków ochrony przed negatywnymi zjawiskami i procesami (Fehler, 2012). Bezpieczeństwo można skrótowo określić jako pewność istnienia i przetrwania podmiotu. Przy czym pewność to nie tylko suma braku realnych zagrożeń, ale także skutek kreatywnej działalności danego podmiotu w zmieniającym się czasie (Zięba, 2008).

We współczesnym, zglobalizowanym świecie nadal istnieją wyraźne podziały, które prowadzą do napięć, sporów i konfliktów zbrojnych, co w sposób ewidentny wpływa negatywnie na stan bezpieczeństwa w środowisku międzynarodowym. Przyczyną takiego stanu rzeczy są najczęściej historyczne różnice i odmienności cywilizacyjne, kulturowe, religijne i etniczne (Kubiak, 2011). By móc się im skutecznie przeciwstawić społeczność międzynarodowa wykorzystuje z dużym powodzeniem do tego celu od początku lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku skuteczny instrument w postaci misji pokojowych realizowanych wspólnie przez siły zbrojne wybranych państw.

Przedstawiona w niniejszym artykule problematyka funkcjonowania kontyngentów wojskowych w misjach zagranicznych pozwoli zapoznać się z obecnym stanem zaangażowania sił zbrojnych w pokojowe operacje międzynarodowe, a także przybliży kwestię przygotowania kontyngentu wojskowego, jego zadania oraz podstawowe akty prawa międzynarodowego regulujące funkcjonowanie wielonarodowych struktur wojskowych w misjach i operacjach pokojowych.

2. ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA – ANALIZA PROBLEMU

Potrzeba utrzymania pokoju oraz zapewnienia bezpieczeństwa towarzyszy ludzkości od zarania dziejów. Na przełomie XX i XXI wieku jednym z najistotniejszych sposobów rozwiązywania sytuacji konfliktowych w polityce międzynarodowej stały się misje pokojowe realizowane wspólnie przez siły zbrojne z różnych państw. Przedsięwzięcia te są prowadzone w imieniu społeczności przez organizację międzynarodową o charakterze uniwersalistycznym (Organizację Narodów Zjednoczonych) lub organizacje regionalne (przykładowo: Sojusz Północnoatlantycki, Unia Europejska).

Głównym celem ONZ jest zapewnienie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Dla osiągnięcia tego celu posiada ona prawo nadane przez społeczność międzynarodową do podejmowania działań, które mają na celu przede wszystkim zapobiec aktom agresji lub doprowadzić do ich stłumienia. Zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych zgoda na podjęcie tych działań należy do Rady Bezpieczeństwa. Decyzje o powołaniu misji pokojowych podejmuje się na podstawie mandatu Rady Bezpieczeństwa w obszarze dotyczącym utrzymania bezpieczeństwa i pokoju międzynarodowego. Głównie są one wynikiem zastosowania artykułu 39 Karty Narodów Zjednoczonych (Haliżak, Kuźniar, 2006).

Zasadniczym celem misji pokojowych jest dążenie do zapewnienia pokoju w rejonie objętym konfliktem zbrojnym. Z tego też względu wiele państw i organizacji międzynarodowych poprzez swój udział w działaniach pokojowych oraz misjach

stabilizacyjnych, dąży do ustanowienia i zapewnienia międzynarodowego pokoju. Dla umożliwienia realizacji tych zadań podmioty stosunków międzynarodowych dysponują obecnie szerokim zestawem środków przymusu, które pozwalają zapobiegać agresji i zagrożeniom pokoju. Należą do nich przede wszystkim środki dyplomacji, ekonomii oraz siły zbrojne, przy czym w pierwszej kolejności wykorzystuje się narzędzia cywilne. Dopiero przy braku powodzenia w zastosowaniu powyższych środków oddziaływania możliwe staje się użycie sił zbrojnych, które delegowane są przez państwa w rejon konfliktu w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju.

Potrzeba szybkiego zareagowania na zagrożenie bezpieczeństwa, jak też trudności i niepowodzenia w rozwiązaniu konfliktów zbrojnych przy użyciu środków dyplomatycznych i ekonomicznych sprawiają, że coraz większą rolę odgrywają misje i operacje pokojowe postrzegane w kontekście działań militarnych. Podjęcie decyzji w kwestii użycia sił zbrojnych nie jest zazwyczaj łatwym przedsięwzięciem. Jest to długotrwały proces, obciążony na dodatek wieloma uwarunkowaniami. Także działania wojsk w czasie misji i operacji pokojowych podlegają kontroli politycznej oraz szczególnemu nadzorowi ze strony opinii publicznej. Wieloletnie doświadczenia społeczności międzynarodowej w użyciu sił zbrojnych w celach pokojowych pozwoliły uznać jednak, iż jest to w wielu sytuacjach jedyna metoda na rozwiązanie nabrzmiałych problemów pomiędzy zwaśnionymi stronami.

Operacje pokojowe i misje stabilizacyjne są przejawem dążenia podmiotów stosunków międzynarodowych do wprowadzenia pokojowego ładu. Redukcja siły lub jej wyeliminowanie jest wiodącym kierunkiem aktualnych relacji międzynarodowych, utrwalonych w zapisach prawa międzynarodowego. Warto przy tym zaznaczyć, że wojskowe operacje pokojowe stanowią instrument, który w ostatnich latach znacząco zmienił swoje oblicze ulegając głębokim przekształceniom. Znacząco poszerzył się zakres, skala i ilość operacji, jak również wzrosła liczba podmiotów przyznających sobie prawo do ich przeprowadzenia.

Nieprzewidywalność światowego bezpieczeństwa wskazuje, że w najbliższej przyszłości nie zabraknie sytuacji wymagających zgodnej, zdecydowanej i skutecznej reakcji społeczności międzynarodowej, w tym także działań o charakterze zbrojnym w celu przywrócenia pokoju. Współczesny świat stawia niewątpliwie przed siłami zbrojnymi nowe wyzwania, jakich wcześniej nie znała historia. Sytuacja polityczno-militarna i społeczna w świecie daleka jest obecnie od stabilnej. Zmusza to Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych do wysyłania sił wojskowych w ramach misji pokojowych w rejony objęte konfliktami zbrojnymi. Coraz częściej też wysyłane w zapalne rejony świata

kontyngenty wojskowe zmuszone są realizować zadania wspierania pokoju lub wymuszania pokoju przy użyciu posiadanego uzbrojenia.

3. IDEA OPERACJI POKOJOWYCH

Operacje pokojowe prowadzone są w celu utrzymania ładu pokojowego na świecie. Są także istotnym elementem działalności międzynarodowej, której główny wysiłek skierowany został na ograniczenie lub całkowite wyeliminowanie możliwości zastosowania argumentu siły we współczesnych relacjach międzynarodowych (Miler, 2013). Nie oznacza to jednak całkowitej rezygnacji przez społeczność międzynarodową z możliwości użycia siły. Misje pokojowe stały się w drugiej połowie XX wieku jedną z ważniejszych metod rozwiązywania konfliktów zbrojnych na świecie, uzyskując jednocześnie miano najważniejszego narzędzia będącego w dyspozycji ONZ do użycia na rzecz zachowania pokoju i bezpieczeństwa. Instytucją odpowiedzialną za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa na forum ONZ jest Rada Bezpieczeństwa. W celu wykonania tej nadrzędnej funkcji posiada ona kompetencje w zakresie regulowania zbrojeń, rozpatrywania sporów i sytuacji zagrażających pokojowi, wzywania stron do rozstrzygnięcia sporów i udzielania w tej kwestii zaleceń oraz podejmowania działań mających na celu przywrócenie pokoju.

Wypada w tym miejscu zaznaczyć, iż wieloletni okres praktycznych działań na rzecz eliminowania konfliktów zbrojnych, zarówno międzynarodowych, jak i wewnętrznych, ukształtował operacje pokojowe jako specjalistyczne działania międzynarodowych organizacji na rzecz utrzymania pokoju. Istota operacji pokojowych polega na użyciu międzynarodowych sił wojskowych działających na mocy określonego mandatu Narodów Zjednoczonych w celu przerwania konfliktu zbrojnego. W Karcie Narodów Zjednoczonych nie ma jednak żadnego zapisu na temat definicji dotyczącej misji czy operacji pokojowej.

4. POJĘCIE - MISJA I OPERACJA POKOJOWA

W literaturze specjalistycznej można spotkać wiele różnych definicji dotyczących pojęcia misji i operacji pokojowej. Najczęściej operacja pokojowa definiowana jest jako działanie z ograniczonym użyciem sił zbrojnych, które podejmowane jest przez społeczność międzynarodową w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu zbrojnego (Gągor, Paszkowski, 1999). Należy przy tym zauważyć, że termin operacja pokojowa oraz misja pokojowa w praktyce stosuje się zamiennie.

W międzynarodowym języku dyplomacji i polityki pojęcie misji pokojowej zaczęło funkcjonować dopiero od połowy lat sześćdziesiątych XX wieku. Wówczas to Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych powołało Komitet ds. Operacji Pokojowych (Marcinkowski, 2011). Na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. został on przekształcony w Departament

Operacji Pokojowych. Kolejna zmiana miała miejsce w 2007 roku. Wydzielono wówczas z niego Departament Wspierania Działań w Terenie. Utworzono ponadto oddział zajmujący się wyłącznie analizowaniem i ocenianiem działalności misji pokojowych. Zreorganizowano także system szybkiego rozmieszczenia sił pokojowych, umożliwiającą rozmieszczenie misji wojskowej w czasie od 30 do 90 dni oraz stworzono oddziały szybkiego reagowania (Cianciara, 2014). W 1992 roku Sekretarz Generalny ONZ Boutros Ghali w dokumencie zatytułowanym *Agenda dla pokoju* dokonał prezentacji możliwych rodzajów misji pokojowych realizowanych przez Narody Zjednoczone, wskazując w nim następujące przedsięwzięcia:

- *dyplomację prewencyjną* - czyli przeciwdziałanie tworzeniu się sporów pomiędzy stronami ma za zadanie przeciwdziałać przekształcaniu się istniejących sporów między stronami w otwarty konflikt zbrojny;
- *tworzenie pokoju* - działania mające umożliwić zawarcie porozumienia pomiędzy nieprzyjacielskimi stronami, głównie przy pomocy dostępnych środków pokojowych zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych;
- *utrzymanie pokoju* – rozmieszczenie sił wojskowych ONZ za zgodą wszystkich zainteresowanych stron na obszarze objętym konfliktem zbrojnym;
- *budowanie pokoju* - po zażegnanym konflikcie zbrojnym oznacza prowadzenie działań przy użyciu środków dyplomatycznych, politycznych, ekonomicznych. W praktyce dotyczy to demilitaryzacji obszaru działań, reformy instytucjonalnej, kontroli stanu posiadanej przez strony broni ręcznej, usprawnienia systemu policyjnego i sądowego, zreformowania systemu wyborczego, nadzorowania przestrzegania praw człowieka, czy poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej;
- *wymuszanie pokoju* - czyli rozmieszczanie sił wojskowych ONZ w rejonie konfliktu zbrojnego, realizowane w zgodzie z porozumieniem zainteresowanych stron na poziomie strategicznym przy równoczesnej możliwości braku jego respektowania na poziomie lokalnym;
- *rozbrojenie* - oznacza działania międzynarodowych sił zbrojnych i instytucji specjalistycznych, które mają za zadanie obniżenie zgromadzonego potencjału wojskowego w skali regionalnej i globalnej, jak również w rejonie konfliktu zbrojnego, często przez wymuszoną redukcję oraz poprzez zakaz jego rozbudowy ponad niezbędne potrzeby;
- *sankcje* - środki uniemożliwiające stronom konfliktu zbrojnego możliwość wzmacniania zasobów gospodarczych lub militarnych mających za zadanie uniemożliwić lub

ograniczyć znacząco kontakty dyplomatyczne na podłożu politycznym, (tzw. presja dyplomatyczna). Działanie te mają na celu przymuszenie stron do wygaszenia konfliktu lub do negocjacji. Sankcje mogą obejmować zakaz handlu, blokady gospodarcze, ograniczenia w przemieszczaniu (podróżowaniu), kwarantanny lub embargo (zakaz wywozu lub przywozu) na konkretne towary zakazy prawne (Kącki, 2003).

Przy pomocy dyplomacji prewencyjnej ONZ stara się rozwiązywać spory zanim przerodzą się one w otwarty konflikt zbrojny. Celem natomiast tworzenia i utrzymania pokoju jest wstrzymanie konfliktu zbrojnego, a także zabezpieczenie osiągniętego porozumienia pokojowego. Operacje pokojowe jako swojego rodzaju technikę działań stosuje się na podstawie zapisów trzech rozdziałów Karty NZ – rozdziału VI, który obejmuje postanowienia dotyczące pokojowego rozstrzygnięcia sporów; rozdziału VII, który mówi o użyciu siły wojskowej, sankcjach ekonomicznych bądź kolektywnej akcji zbrojnej oraz rozdziału VIII stanowiącego o posługiwaniu się układami lub organizacjami regionalnymi w celu stosowania środków przymusu.

5. GŁÓWNE ZADANIA PRZEWIDZIANE DLA OPERACJI POKOJOWYCH

Operacje pokojowe są jednym z podstawowych mechanizmów rozwiązywania konfliktów zbrojnych stanowiących zagrożenie dla pokoju i bezpieczeństwa światowego. Są one jednocześnie trwałym i niezwykle ważnym elementem polityki międzynarodowej. Głównymi zadaniami operacji pokojowych jest rozładowywanie napięć międzynarodowych, wygaszanie gwałtownych konfliktów, prewencyjna ochrona osiągniętego wcześniej zawieszenia broni, przerwanie ognia oraz działania na rzecz rozejmu oraz prowadzenie działalności obserwacyjnej.

Operacja pokojowa to zespół działań wojskowych, które podejmowane są przez podmioty stosunków międzynarodowych w celu zapobiegania, przerywania, łagodzenia, ograniczania lub wygaszania konfliktów zbrojnych, mających charakter międzypaństwowy (międzynarodowy) lub wewnętrzny. Jest ona realizowana poprzez interwencję sił pokojowych, które posiadają mandat organizacji międzynarodowej na przywrócenie oraz utrzymanie pokoju w strefie występowania sytuacji kryzysowej. Pojęcie operacji pokojowych określane jest także jako użycie wielonarodowych sił wojskowych a także cywilnych struktur pod nadzorem ONZ w celu rozwiązania konfliktów międzynarodowych oraz konfliktów wewnątrz państwa. Wyróżnić można dwa gatunki operacji pokojowych: operacje obserwacyjne oraz operacje z użyciem kontyngentu wojskowego. Każdy z nich różni się zadaniem, strukturą organizacyjną i zabezpieczeniem logistycznym.

Wyróżnikiem zasadniczym dla operacji pokojowych powinna być potrzeba wcześniejszego skutecznego użycia narzędzi dyplomatycznych, przyjmujących najczęściej postać misji negocjacyjnych, mediacyjnych bądź konferencji międzynarodowych. Poprzez takie działania mogą zarazem zaistnieć odpowiednie uwarunkowania do zrealizowania zasadniczej operacji pokojowej, które będą skutkować m.in.:

- zapewnieniem bezpieczeństwa dla sił pokojowych biorących udział w operacji;
- przerwaniem działań zbrojnych pomiędzy zwalczającymi się strony konfliktu;
- zapewnieniem neutralności dla sił pokojowych.

Ukształtowany na początku lat czterdziestych XX wieku klasyczny podział operacji (misji) pokojowych wyróżniał dwa typy operacji: operacje pierwszej generacji i operacje drugiej generacji. W krótkim czasie w wyniku zakończenia *zimnej wojny* i pojawienia się nowych zagrożeń dla pokoju wykształciły się także operacje trzeciej generacji.

Pierwszą generację misji pokojowych stanowią typowe operacje ukierunkowane na utrzymanie pokoju. Są to głównie operacje rozdzielające i obserwacyjne lub obserwacyjno-rozdzielające, które w istocie polegają na nadzorowaniu zawieszenia broni. Najważniejszymi zasadami ich podejmowania i prowadzenia jest zgoda stron biorących udział w konflikcie na rozmieszczenie sił pokojowych oraz prawne ograniczenie możliwości zastosowania broni jedynie w celach samoobrony. Cele takich operacji nie wykraczają zwykle poza zahamowanie konfliktu i niedopuszczenie do jego eskalacji. Misje te cechują się pasywnością, jednofunkcyjnością, wojskowością i konsensualnością.

Drugą generację operacji pokojowych stanowią wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju, utożsamiane z operacjami powoływanymi w celu zakończenia konfliktu wewnętrznego. Operacje drugiej generacji w przeciwieństwie do swojej poprzedniczki stanowią istotny element kompleksowego porozumienia pokojowego i służą jego implementacji. Ich wielofunkcyjny i szeroki mandat powoduje, że mają one odpowiednio duży komponent cywilny. Są więc dynamicznymi przedsięwzięciami wojskowo-cywilnymi. Przedsięwzięcia w ramach misji drugiej generacji łączą elementy prewencji, monitorowania, opanowania i wygaszania konfliktu zbrojnego. Oprócz tradycyjnych zadań wojskowych realizowane są także zadania cywilne, które coraz częściej stanowią część główną misji. Operacje drugiej generacji obok funkcji wojskowych, obejmują również funkcje polityczne, policyjne, humanitarne oraz gospodarcze.

Pojęcie operacji trzeciej generacji odnosi się do operacji związanej z użyciem siły, której celem jest zmuszenie stron konfliktu zbrojnego do przestrzegania odpowiednich

rezolucji Rady Bezpieczeństwa. Odstępuje się w nich od klasycznych zasad konsensualności, użycia (nieużycia) broni oraz bezstronności. Są to operacje bardziej stanowcze i zdynamizowane, będące reakcją na konflikty wewnętrzne nowego typu, którym towarzyszy zwykle kryzys humanitarny. W ramach misji trzeciej generacji działania związane z załagodzeniem konfliktów zbrojnych i hamowaniem dalszego ich rozwoju zostały poszerzone o przedsięwzięcia zajmujące się kwestiami wewnętrznymi poszczególnych państw, służącymi przeciwdziałaniu powstawania sporów, umożliwiającymi realizację akcji humanitarnych oraz obejmującymi możliwą współpracę pomiędzy różnymi organizacjami rządowymi i pozarządowymi. Obecnie z uwagi na występujące zagrożenie ze strony terroryzmu coraz częściej zaczyna się także stosować określenie obejmujące tzw. działania antyterrorystyczne. Przyczyną takiego stanu rzeczy są zmieniające się zagrożenia, w tym przypadku takim zagrożeniem jest międzynarodowy terroryzm, który zaliczamy do tzw. działań asymetrycznych.

Każda operacja pokojowa, niezależnie od tego, czy jest ona przeprowadzona przez Organizację Narodów Zjednoczonych, czy inny podmiot posiadający zgodę Rady Bezpieczeństwa ONZ, zawiera pięć podstawowych obszarów działalności, tj.: zapobiegania konfliktom, tworzenia, utrzymywania, budowania pokoju oraz jego wymuszania (Elak, 2001). Działania prewencyjne, czyli zapobieganie konfliktom mają sens jeszcze przed jego wybuchem. Gdy konflikt trwa, prowadzone są głównie działania mające na celu tworzenie lub wymuszanie pokoju. Z chwilą zaś po zawieszeniu broni lub podpisaniu rozejmu przez strony konfliktu realizuje się przedsięwzięcia, których celem jest utrzymanie i budowanie pokoju a także zapobieganie powtórnemu wybuchowi działań zbrojnych.

Operacje pokojowe prowadzone są zazwyczaj w ograniczonym wymiarze czasowym. Spowodowane to jest faktem, że ich mandat udzielany jest zazwyczaj na określony czas, podczas którego powinny być osiągnięte cele danej operacji. Jeżeli natomiast cele te nie zostaną osiągnięte, wówczas mandat danej misji jest zazwyczaj przedłużany.

6. PRAKTYKI STOSOWANE W OPERACJACH POKOJOWYCH

Prowadzenie operacji pokojowych obejmuje szereg norm i reguł postępowania. W postanowieniach Karty Narodów Zjednoczonych zawarto m.in. zapisy określające cele operacji i zasady działania, które obowiązują jej członków. Normy te są fundamentem dla rezolucji Rady Bezpieczeństwa powołujących do życia operacje pokojowe, przy czym wymóg postępowania zgodnie z nimi jest określany w regulaminach poszczególnych operacji. Dotyczy to takich norm, jak suwerenna równość stron, zakaz stosowania siły w sposób niezgodny z celami ONZ, nieinterwencja w wewnętrzne sprawy państw czy obowiązek

udzielania pomocy dla akcji podejmowanych przez ONZ. Normy prowadzenia operacji pokojowych muszą zawierać następujące elementy:

- jasny polityczny cel operacji i dokładny mandat, który podlega okresowemu przeglądowi; zmiana jego charakteru, jak i również czas trwania dokonywany jest wyłącznie przez Radę Bezpieczeństwa;
- zgodę rządu lub stosowne zgodny zainteresowanych stron. Czasem zgoda pomijana jest w wyjątkowych sytuacjach, np. w konfliktach wewnętrznych;
- poparcie dla politycznych procesów lub pokojowego rozwiązywania sporu;
- gotowość Rady Bezpieczeństwa do podejmowania stosownych środków przeciwko stronom, które nie przestrzegają jej decyzji;
- bezstronność realizacji decyzji Rady Bezpieczeństwa;
- prawo sił pokojowych do użycia siły w celach samoobrony;
- nacisk na potrzebę politycznego rozwiązywania, tak aby operacja nie przeciągała się w nieskończoność.

W przypadku każdej operacji pokojowej szczegółowe zadania, cele i sposoby jej prowadzenia w odniesieniu do mandatu operacji i specyfiki warunków, w jakich ma być realizowana, określane są przez odrębne regulaminy obejmujące m.in. zasady użycia siły. Niewątpliwie użycie sił zbrojnych przez ONZ jest tylko jedną z wielu możliwości oddziaływania na strony konfliktu i nie ma ono na celu pokonanie agresora, ale zapobiegnięcie walce, bądź utrzymanie zawieszenia broni. Z tego też względu siły pokojowe używają broni tylko w celu samoobrony. Oprócz zwartych pododdziałów wojska w miejsce konfliktu mogą być także wysyłane nie uzbrojone misje obserwacyjne zajmujące się zbieraniem informacji i monitorowaniem sytuacji. Współcześnie ONZ dzięki instrumentowi, jakim są misje pokojowe, promuje ustanawianie zrównoważonego pokoju wszędzie tam, gdzie istnieje zagrożenie wybuchem konfliktu lub tam, gdzie konflikt właśnie zażegnano. Utrzymywanie pokoju służy zatem najczęściej wzmocnieniu delikatnego procesu pokojowego następującego po konflikcie zbrojnym.

Sposób wykorzystania personelu wojskowego w ramach operacji pokojowych regulują ponadto regulaminy wojskowe państw biorących udział w siłach pokojowych, narodowe i sojusznicze doktryny operacji pokojowych oraz postanowienia prawa międzynarodowego, dotyczące ograniczeń w prowadzeniu działań wojennych oraz ochrony ofiar wojny. Do zadań uczestników operacji pokojowych należy utrzymanie zawieszenia broni, rozbrojenie walczących stron, demobilizacja i reintegracja, usuwanie min, pomoc humanitarna, pomoc

przy organizacji wyborów, promocja praw człowieka, pomoc policyjna oraz współpraca z regionalnymi organizacjami (Marcinkowski, 2004).

Obraz większości nowych misji pokojowych ONZ jest wielopłaszczyznowy, długotrwały i wielopodmiotowy. Operacje pokojowe prowadzone są najczęściej przez międzynarodowe kontyngenty wojskowe charakteryzujące się różnym poziomem przygotowania i wyposażenia specjalistycznego personelu wojskowego oraz odmiennym systemem wartości. Odmienność kulturowa i religijna, jak również posługiwanie się różnymi językami przez personel misji stwarza dodatkowe bariery w zakresie realizacji zadań podczas trwania przedsięwzięcia. Każda operacja pokojowa posiada inną specyfikę oraz wynikające z niej warunki wypełnienia mandatu, a tym samym realizacji celu misji. Operacje przebiegają ponadto często w środowisku, które nie zawsze przychylnie odnosi się do całości lub części wielonarodowego kontyngentu wojskowego. Ponadto każde społeczeństwo postkonfliktowe ma swoje liczne uprzedzenia, urazy oraz rozbieżne interesy polityczne, co dodatkowo utrudnia realizację założonego celu misji pokojowej.

Współczesne operacje pokojowe to nie tylko misje ONZ, ale także działania organizacji międzynarodowych o charakterze regionalnym realizowane w ramach otrzymanego mandatu Narodów Zjednoczonych. Przykładowo w terminologii stosowanej przez Sojusz Północnoatlantycki funkcjonuje pojęcie *operacji wsparcia pokoju* – ang. *peace support operations*. Pojęcie to oznacza wielofunkcyjne, bezstronnie prowadzone operacje pokojowe, których celem jest wypełnienie otrzymanego ze strony ONZ mandatu. Operacje te obejmują zaangażowanie dyplomacji, sił wojskowych oraz wsparcie logistyczne organizacji humanitarnych w celu osiągnięcia długotrwałego politycznego porozumienia lub innych efektów określonych mandatem danej operacji.

We wszystkich operacjach pokojowych konieczne jest przestrzeganie określonych zasad determinujących skuteczność podjętych działań. Do podstawowych zasad obowiązujących w tym względzie zalicza się: zasadę wzajemnego szacunku, zasadę ograniczenia siły, zasadę wiarygodności, zasadę bezstronności, zasadę jedności dowodzenia, zasadę współdziałania wojskowo-cywilnego, zasadę przejrzystości operacji, zasadę elastyczności oraz zasadę swobody manewru.

Współcześnie operacje pokojowe stanowią jedną z ważniejszych metod rozwiązywania konfliktów zbrojnych. Są jednocześnie najważniejszym narzędziem będącym w dyspozycji ONZ do użycia na rzecz zachowania pokoju i bezpieczeństwa we współczesnym świecie. Zastosowany po raz pierwszy w 1948 roku i następnie doskonalony mechanizm operacji pokojowej dobrze służy bezpieczeństwu międzynarodowemu. Redukcja lub nawet wyeliminowanie siły jest wiodącym kierunkiem aktualnych relacji

międzynarodowych, utrwalonym w zapisach prawa międzynarodowego. Warto przy tym zaznaczyć, że operacje pokojowe stanowią obecnie instrument, który na przestrzeni ostatnich lat znacząco zmienił swoje oblicze, ulegając głębokim przekształceniom. Nie tylko uległa rozszerzeniu skala i ilość operacji, ale także wzrosła liczba podmiotów przyznających sobie prawo do ich przeprowadzenia.

7. PODSUMOWANIE

Współczesne operacje pokojowe prowadzone są najczęściej w zmieniających się uwarunkowaniach politycznych, społecznych i gospodarczych. Z tego powodu muszą to być działania elastyczne oraz łatwo dostosowujące się do nowych wyzwań. W tego typu przedsięwzięciach wojskowych sukces nigdy nie jest pewny, ponieważ zadania związane z utrzymaniem pokoju realizowane są w wyjątkowo trudnych warunkach. Powodzenie operacji pokojowej zależy od wielu czynników, takich jak skład misji pokojowej (personel wojskowy, policjanci, pracownicy cywilni), wsparcie logistyczne, powierzone zadania oraz środowisko, w którym działa misja pokojowa.

Operacje pokojowe stanowią obecnie jedno z ważniejszych narzędzi, jakimi dysponuje Organizacji Narodów Zjednoczonych do rozwiązywania konfliktów na świecie. Głównymi zadaniami operacji pokojowych jest rozładowywanie napięć międzynarodowych, wygaszanie gwałtownych konfliktów, prewencyjna ochrona osiągniętego wcześniej zawieszenia broni, przerwanie ognia, działania na rzecz rozejmu oraz prowadzenie działalności obserwacyjnej. Z uwagi na różnorodność zadań realizowanych w czasie trwania operacji pokojowych, można definiować je także jako ograniczone wykorzystanie sił zbrojnych podjęte przez międzynarodową społeczność w celu przywrócenia lub utrzymania pokoju w rejonie konfliktu zbrojnego.

Współczesne operacje pokojowe charakteryzują się działaniem kompleksowym i wieloaspektowym. Obejmują one przedsięwzięcia wojskowe, polityczne, ekonomiczne, społeczne oraz kulturowe. Podstawowym założeniem dla tego rodzaju misji jest współpraca wojskowo-cywilna oraz ścisła koordynacja działań zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i na poziomie narodowym. Współczesne operacje pokojowe potrzebują wysoce wykwalifikowanego personelu wojskowego, jak również szerokiego zaangażowania ekspertów cywilnych. Wymagają także stworzenia odpowiednich funduszy i wydzielenia środków logistycznych na realizację przyjętych programów stabilizacyjnych i rekonstrukcyjnych.

Konieczność szybkiej reakcji na zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego oraz trudności przy rozwiązywaniu sporów i konfliktów zbrojnych za pomocą dyplomacji sprawiły, że operacje pokojowe nabierają obecnie coraz większego znaczenia. Podjęcie decyzji o użyciu sił zbrojnych w tego typu przedsięwzięciu jest zwykle decyzją trudną i obciążoną licznymi

uwarunkowaniami. Tym niemniej w wielu przypadkach podjęcie przez społeczność międzynarodową decyzji o przeprowadzeniu operacji pokojowej w regionie dotkniętym konfliktem zbrojnym stanowi jedyny skuteczny sposób rozwiązania spornych problemów lub zahamowania katastrofy humanitarnej.

LITERATURA

1. Elak, L. (2010). *Funkcjonowanie polskich kontyngentów wojskowych poza granicami kraju*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej.
2. Fehler, W. (2012). *Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski. Aspekty teoretyczne i praktyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Arte.
3. Kącki, Cz. (2003). *Siły wielonarodowe do misji pokojowych*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej.
4. Marcinkowski, Cz. (2004). *Operacje pokojowe na początku XXI wieku*. Warszawa: Wydawnictwo MM Pruszków.
5. Gągor, F. Paszkowski, K. (1999). *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronności RP*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
6. Halizak, E., Kuźniar, R. (2006). *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
7. Zięba, R. (red.). (2008). *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne.
8. Kubiak, M. (red.). (2011). *Wybrane przedmiotowe i podmiotowe wymiary bezpieczeństwa*. Siedlce: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego.
9. Miler, A. (2013). *Współczesne operacje pokojowe NATO*. W: R. Czulda, R. Łoś, J. Reginia-Zacharski (red.), *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*. Warszawa-Łódź: Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi w Warszawie Katedra Teorii Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego.
10. Cianciara, A. (2014). *Operacje pokojowe*. W: A. Florczak, A. Lisowska (red.), *Organizacje międzynarodowe w działaniu*. Wrocław: OTO Agencja Reklamowa.
11. Marcinkowski, Cz. (2011). Istota i ewolucja misji pokojowych ONZ, *Przegląd Historyczno-Wojskowy*, (nr 5), 8.